

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

שעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת לך תשע"א:

א] גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו, שנאמר כה אמר ה' אם לא בריתי יום ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (מתני' נדרים לא:).

ובשו"ת רעק"א (קמא סוף סימן מ"ב) תמה, דהלא ברית אינה נוהגת בלילה, ואיך שייך לומר דפסוק זה נאמר על ענין הברית, וכתב שם וז"ל: ויותר נראה דבאמת מילה ותורה שייכים להדדי, וכמו שכתב בעוללות אפרים שמילה חיצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת הלב, כשימול ערלת לבבו אז יהיו חדרי לבו פתוחים להבין ולהשכיל ע"ש, א"כ מילה מבוא למילת הלב להבין ולהשכיל בתורה ומצוות, א"כ י"ל דאם לא בריתי היינו ג"כ מילה, דע"י זה בא לשערי תורה להגות יומם ולילה.

ולפ"ז כתב שם שאבי האב שייך במצות המילה, כשם שחייב ללמד את בן בנו תורה, ופסק שם שכשהאב אינו במקום המילה, אף דקי"ל שהסנדק מברך וכמש"כ הרמ"א (יו"ד סימן רס"ה סעיף א'), אם אבי האב שם יברך הוא, ועל כל פנים כשהוא גם המוהל יברך, יעו"ש.

ב] אמנם לכאורה יש ליישב את קושית רעק"א בפשיטות, שאף שמצוות מילה אינה נוהגת בלילה, מ"מ המצב של האדם בהיותו מהול (שעליו אנו מודים בברכת המזון "ועל בריתך שחתמת בבשרינו) הוא מצב המתמשך כל חייו יומם ולילה, ובזכותו קיימים שמים וארץ. דהנה מצות מילה אינה מאורע חד פעמי, אלא על ידה האדם הינו כל ימיו במצב של ברית בינו לקב"ה, וכמו שמבואר בהרבה מקומות, וכמו שיובא להלן כמה מקומות שהתבאר בהם ענין זה.

ג] וז"ל הרמב"ם בהקדמה לספר משנה תורה (עמוד כ"א במהדורת פרנקל): ספר שני אכלול בו המצוות שהן תדירות, שנצטוינו בהם כדי לאהוב את המקום ולזכרו תמיד וכו'. ומילה בכללן לפי שהיא אות בבשרנו להזכיר תמיד בשעה שאין שם לא תפילין ולא ציצית וכיוצא בהן, עכ"ל. ומקור דברי הרמב"ם נראה שהם מדברי הגמ' במנחות (דף מג:): ת"ר חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצוות, תפילין בראשיהם וכו' וציצית וכו' ומזוזה וכו', ובשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו ערום אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתייבשה דעתו, ולאחר שיצא אמר עליה שירה, שנאמר "למנצח על השמינית", על מילה שניתנה בשמיני, ע"כ. (וכעין זה איתא בירושלמי סוף ברכות, ובמדרש תהילים ו', יעו"ש). הרי שמצות מילה הינה מצוה המתמשכת ומקשרת אותה לקב"ה כל ימי האדם יומם ולילה. (ובעיקר דברי הגמ' שם צ"ב, דלכאורה גם במרחץ קיים מצות ישוב ארץ ישראל, וכן יכל להתבונן באמונה וכדו', אמנם לדברי הרמב"ם לא קשיא, דמיירי במצוות שבגופו כבגדו או בביתו לזכרון אהבת ה', דזה ישנו רק בציצית תפילין מזוזה ומילה).

ד] ובעירובין (דף יט.) איתא, שאברהם אבינו יוציא מגהנם את הרשעים, מלבד הבא על הגויה, שתימשך ערלתו ולא יכיר בו אם הוא יהודי יעו"ש. וביאורו כנ"ל, שענין הברית הוא מצב מתמשך, ומי שפגם בברית אף שנימול גופנית, כיון שפגם בענין הברית הרי הוא חשוב כערל.

ובב"ח ריש הלכות מילה (יו"ד סימן ר"ס) תמה על מה שהאריך שם הטור בגודל ענין המילה, דהלא אין דרכו של הטור להאריך רק במקום שראה צורך לחזק בענין שנתרפו בו, ולא שמענו שבדורו של הטור נתרפו חלילה במצוות מילה. וכתב שכוונת הטור לחזק בענין שמירת הבירת, שבו ראה צורך לחזק את המצוה לחיות עם הברית כראוי כל הימים, יעו"ש.

ה] ובנדרים (דף לא:): איתא: רבי ישמעאל אומר גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות, ע"כ. ובתוס' יו"ט כתב, ד"ג הבריתות הינם כנגד י"ג מדות הרחמים שנאמרו בפרשת כי תשא, וכ"כ במגדל עוז ליעב"ץ.

אולם הדברים כבר הוזכרו בחז"ל במדרש לקח טוב (הנקרא פסיקתא זוטרתא, בבראשית יז:), והכי איתא התם: והקימותי את בריתי - שלשה עשר בריתות כתובים בפרשת מילה, כנגד שלש עשרה מידות ה' ה' קל רחום וחנון וכו', שבזכות מילה מתרצה הקב"ה לישראל, ע"כ.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ובפשטות כוונת הדברים שבזכות מצות מילה זוכים ישראל שמתנהג הקב"ה עמם במידת הרחמים, (ומובן היטב מדוע בסליחות כשמרבים לבקש על י"ג המדות, מקדימים זכור ברית אברהם, וכן מש"כ הפוסקים להקדים המילה לשופר כדי שזכות המילה תעמוד לנו בשעת התקיעות וכו').

ויתכן שיש בזה כוונה נוספת, דהנה על מה שאמרו חז"ל בר"ה (דף יז:): בענין י"ג המדות "כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם", כתב בראשית חכמה שבדוקא אמרו "יעשו לפני", ולא "יאמרו לפני", להורות שע"י שיתנהגו ישראל זה לזה במדת הרחמים יזכרו שיתנהג עמם הקב"ה במדה כנגד מדה במדת הרחמים, יעו"ש.

ויתכן שאף שלמותם של ישראל בענין זה, וכמו שאמרו "ג' מדות באומה זו ביישנים רחמנים וגומלי חסדים" הינה מכח ערלת הלב המוסרת במילה, ומכחה זוכים שיתנהג עמם הקב"ה במדת הרחמים.